הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר נשים

משנה למלך על משנה תורה, הלכות נערה בתולה

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות נערה בתולה

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-נערה-בתולה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ב 4
הלכה ג 4
הלכה ה 11
הלכה ז 23
הלכה ט 23
הלכה יב 23
פרק ב 24
הלכה ח 24
הלכה יג 24
הלכה יד 25
הלכה טו 26
הלכה יז 26
פרק ג 26
הלכה ב 26
הלכה ט 27

פרק א

הלכה ב

כל הנבעלת בשדה וכו'. נראה בעיני דלא אמר רבינו ז"ל חזקה זו אלא לומר דאם ראוה עדים מרחוק ולא ידעו אם באונס אם ברצון דבעיר אינה נאמנת לומר אנוסה הייתי ליטול הצער ולהנשא בעל כרחו ובשדה נאמנת ודנין בה כדין אנוסה. אבל לעולם אם טענה בין בעיר בין בשדה שהיתה אנוסה משביעין אותו על טענתה כדי לפטור עצמו מן הצער ולא אמרינן כיון שלפי דבריה נבעלה בעיר ע"כ מפותה היתה מהאי חזקה דכל הנבעלת בעיר שכתב רבינו דאטו לא סגי בלאו הכי הא אפשר דבעיר נמי נאנסה. ולא תועיל חזקה זו אלא שלא להאמינה ליטול ממנו. ותדע שכן הוא שהרי כתב רבינו לקמן בפ"ב וז"ל אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי אותך נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בשת ופגם. ואי איתא נשאל אותה אם טענתה שנבעלה בעיר אין טענתה שאמרה אנסת אותי כלום כיון דחזקה דכל הנבעלת בעיר דנין אותה כדין מפותה. ודוחק לומר דמיירי שהיא טוענת אנסת אותי בשדה והוא אומר פתיתי אותך בעיר דהיה לו לפרש. א"ו לענין שבועה בין בעיר בין בשדה משביעין לו שבועת היסת וה"ה למודה מקצת. והוצרכתי להאריך בזה לפי שראיתי למהרח"ש בתשובה סי' י"ו שכתב דבעיר כיון דחזקה מפותה היא אינה יכולה נמי להשביעו אם טענה אנוסה הייתי הפך ממה שכתבתי ודבריו תמוהים בעיני וצ"ע:

הלכה ג

המפותה שלא רצתה להנשא וכו'. דין זה פשוט בפרק אלו נערות (דף ל"ט) והמפתה לכשיוציא ואמרינן בגמרא דפירושו הוא לכשלא יכנוס. ופירש"י במתניתין דאם כנסה אינו נותן קנס דכתיב מהור ימהרנה לו ואם מאן ימאן וגו' כסף ישקול אבל גבי אונס כתיב ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה ע"כ. ונסתפקתי היכא דפיתה אשה האסורה לו ועבר וכנסה אם תועיל לו כניסתו זו ליפטר מהקנס, או דילמא כיון דכופין אותו להוציא לא מיפטר מהקנס. ובפרט אם היא מאותן האסורות שאין להן כתובה כגון שניות אם תועיל הכניסה ליפטר מהקנס. ומיהו צד זה נראה דלא ניתן להסתפק שהרי מה שאינו נותן קנס כשכונס המפתה אינו משום דיש לה כתובה דהא מקרא ילפינן לה וכמו שכתבנו בשם רש"י וכן פירש רבינו לקמן בפ"ב דין ז' יע"ש. שוב ראיתי הדבר מבואר בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ט) ת"ר אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי אמר רב הונא אמר רב ומוציא בגט ואלא הא דקתני אם נשא נשוי א"ר אחא בר יעקב שאין משלם קנס

במפותה ע"כ. ופירש"י שאם מפותה היא אהנו ליה נישואין למיפטריה מקנסא ע"כ. ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה שהרי פסק לקמן בפי"ז מהלכות איסורי ביאה דין ט' כרב אע"ג דאסיקו ליה בקשיא וא"כ ע"כ דתנא דברייתא דקתני ואם נשא נשוי לא אתא לאשמועינן אלא דין זה דמהני ליה נישואין אלו למיפטריה מקנסא. ודע דאין חילוק בין איסור זה דבעולה לכ"ג לשאר איסורין דה"ה נמי אם עבר ולקח אחת מחייבי לאוין מהני ליה מה שנשא למיפטריה מקנסא. ומאי דנקט הך דינא בבעולה לכ"ג נ"ל משום דבעי למינקט אליבא דכ"ע. והכוונה דאין ספק אצלי דהא דאמרינן דמהני ליה כניסה הוא דוקא באותן שקידושין תופסין בהם וטעמא שהרי קיים מהר ימהרנה לו. אבל באותן שאין קידושין תופסין בהן פשיטא דאותה כניסה לא מהניא מידי שהרי הוא כמי שלא כנס וזה פשוט. ולפי זה לר"ע דאית ליה דאין קידושין תופסין לא בחייבי לאוין ולא בחייבי עשה זולתי בעולה לכ"ג וכדאיתא בפרק האומר (דף ס"ח) דלא מיתוקם קרא דכי תהיין לאיש שתי נשים אליבא דר"ע כי אם בבעולה לכ"ג והכי איתא בר"פ אלו נערות (דף ל') . א"כ לפי זה האי דינא דאינו משלם קנס במפותה לא משכחת לה אליבא דר"ע אלא בבעולה לכ"ג. ואפשר דהך תנא ר"ע הוא. וא"נ תנא אחרינא הוא נקיט למלתיה אליבא דכ"ע. וא"ת והא אמרינן התם בפרק האומר אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר ופשיטא דקידושין תופסין במחזיר סוטה וא"כ משכחת לדין זה דאינו משלם קנס במי שזינתה אשתו מן האירוסין שנבעלה שלא כדרכה וגירשה וחזר ופיתה אותה דאם נשאה אהני ליה נישואין למיפטריה מקנסא. וכ"ת תיקשי לסוגיית הגמרא דלא אשכח פתרי לאוקומי לקרא דכי תהיין לאיש שתי נשים אליבא דר"ע כי אם בבעולה לכ"ג וא"כ אמאי לא אוקמה במחזיר סוטתו. וראיתי להתוספות ס"פ החולץ (דף מ"ט) ד"ה סוטה שהקשו קושיא זו ותירצו וז"ל וי"ל דלא בעי לאוקומה בסוטה משום דשנואה משמע שתהיה שנואה בתחילת נישואין ע"כ. הן אמת שדברי התוס' הללו לדעתי תמוהים הם שאם היתה הקושיא דלוקמה לקרא אליבא דר"ע במי שזנתה אשתו תחתיו ולא גירשה הוה ניחא תירוצם שזו לא היתה שנואה בתחלת נישואיה. אבל אם הקושיא היא ממחזיר סוטתו לאחר שגירשה שכבר הכריחו התוס' שאף זו לר"ע לא תפסי בה קידושין וא"כ הרי זו שנואה היא בתחלת נישואיה וכבר עמדתי ע"ז במקום אחר. (*א"ה תמצאנו לקמן בפי"ט מהלכות איסורי ביאה דין ה' יע"ש) ועיין במהרימ"ט בחידושיו לקידושין. ומ"מ למדנו שהתוס' כבר נרגשו מזה ותירצו ואין תירוצם עולה לדידן וכמבואר. ולדידי היה נראה דכל שזינתה תחת בעלה שוב אין לה קנס משום דאמרינן בפרק אלו נערות דהיוצאת משום שם רע אין לה קנס

ולא פיתוי וטעמא דהך מילתא לדעת רש"י הוא לפי שאינה בחזקת בתולה כיון שהיתה חוזרת אחר זנות דהא שכיחי פרוצים. ורבינו ז"ל לקמן ספ"ב מהלכות אלו כתב דטעמא הוא לפי שהיא בחזקת שהפקירה עצמה לזה ברצונה ולא חייבה תורה קנס אלא לאונס ולמפתה אבל זו שהכינה עצמה לכך הרי זו קדשה ואין בה קנס. וכפי שני הטעמים הללו נ"ל דכל אשה שזינתה תחת בעלה שוב אין לה קנס אי משום דהיא בחזקת בעולה ואי משום דאמרינן היא הכינה עצמה לכך. ואע"ג דאנו רואים שזה בא עליה באונס מ"מ כיון שיצאה עליה ש"ר אמרינן אלו לא הקדים זה ואנסה היתה היא שוכרתו. וע"כ מוכרחים אנו לומר טעם זה לדעת רבינו ז"ל דאף שאנו רואים שאונסים אותה מ"מ אנו תולין שהיא היתה שוכרתו. וא"ת איך יתכן דמשום שנבעלה שוב אין לה קנס והא בר"פ אלו נערות (דף ל') אמרינן איכא בינייהו בעולה לכ"ג ופירש"י שנבעלה מקודם שלא כדרכה. הרי דאף שנבעלה מקודם יש לה קנס. י"ל דמיירי שנבעלה מקודם באונס וכל באונס לא יצתה מחזקתה. וכ"ת אי באונס מה הוקשה לו לרש"י וא"ת יש כאן לאו דזונה אימא דר"א לא אמר דפנוי הבא על הפנויה דעשאה זונה אלא ברצון. הא ליתא והרואה יראה לקמן (*א"ה יתבאר בפי"ח מהלכות איסורי ביאה דין ב') איך עמדנו על חקירה זו והכרחנו איך לר"א אפילו באונס הויא זונה. ואף אם נאמר דמיירי ברצון נראה לחלק ולומר דשאני יוצאה משום ש"ר דמיירי דאתו בי תרי ואמרי לדידהו תבעתינהו באיסורא וכדאיתא בגמרא וכיון שהופקרה כ"כ שתבעה לשנים והיא תבעה אותם אשר שלא כדת הנשים להיות תובעות בפה מש"ה הפסידה חזקתה לגמרי. אבל ההיא דבעולה לכ"ג מיירי שפיתה אותה אחד ומש"ה לא הפסידה חזקתה ויש לה קנס. ומ"מ נ"ל דזה דוקא בפנויה אבל אשת איש שזינתה ברצון כבר אבדה חזקתה והרי היא בחזקת זונה גמורה שמכינה עצמה לכל:

ובזה ניחא לי שהתוספות בר"פ אלו נערות (דף כ"ט) ד"ה ועל הכותית הוקשה להם אמאי לא תני אלמנה לכ"ג וכן מצרי ואדומי ומחזיר גרושתו משניסת ונבעלה שלא כדרכה וכו' וקשה דאמאי לא הוקשה להם דאמאי לא תני מחזיר סוטתו אלא דלפי מ"ש ניחא. אך ראיתי בליקוטי מהר"ר בצלאל שכתב וז"ל והקשה מהרש"ם ז"ל אמאי לא קתני אשה תחת בעלה דאסירא לבעל ולבועל ובא עליה הבעל לאחר מכאן ותירץ דפלוגתא היא ביבמות אם הוא איסור לאו או לא ולא רצה לשנות פלוגתא ואע"פ שרבנן שם מרבים אותו מלא יוכל בעלה הראשון מ"מ יש תנא אחר שם שחולק ע"כ. והנראה דמהרש"ם לא הוקשה לו אלא אם היינו אומרים דסוטה היא בלאו משום דס"ל דמתניתין לא קתני אלא חייבי לאוין. וכותית דקתני הוא משום דקסבר גירי אריות הם ואיכא לאו דלא תתחתן

וכמו שפירש"י ולא קשיא ליה כלל ממצרי ואדומי. ולא הוקשה לו אלא מסוטה. ואע"ג דלכ"ע איכא עשה דונטמאה דבזה לא מצינו מחלוקת. מ"מ מתניתין לא קתני אלא חייבי לאוין. אך התוספות מחמת שפירשו דכותית דמתניתין הוי כמ"ד גירי אמת הם ואיסורה הוא דבר קל הוקשה להם ממצרי ואדומי. ומ"מ נ"ל דאין צורך לזה דלדעתי אשה המזנה תחת בעלה שוב אין לה קנס:

ודע שראיתי בנימוקי החכם השלם עמית בתורה כמה"ר אהרן ששון ז"ל בקונטרס הן ישלח (דף כ"א.) שהקשה קושיא זו דמהרש"ם. ותירץ דאי הוה קאמר סוטה איכא בינייהו אכתי הוה מקשה הא ניחא אי ס"ל כר"ע דקאמר נערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס וכתרי לישני אלא אי סבר כר"י הגלילי דדריש אשר לא אורשה הא אורשה אין לה קנס א"כ למאי איצטריך למעוטי מאשה הראויה לקיימה תיפוק ליה דבלאו הכי לית לה קנס כיון שנתארסה ונתגרשה ור"ש התימני אפשר דלא פליג בהכי דמקרא אחרינא ממעט ועוד האריך הרב ז"ל בזה יע"ש ואנן כתבינן מאי דסבירא לן:

עוד נ"ל דהא דלא נקט בברייתא הא דואם נשא נשוי בסוטה גמורה משום דכיון דע"כ נתגרשה מן [האירוסין] דאי לר"י הגלילי אין לה קנס וכדאיתא בפרק אלו נערות (דף ל"ח) ואי לר"ע כיון דקנסה לעצמה מפותה אין לה קנס דהא אחילתיה וכדאמרינן התם (דף ל"ב ודף מ') וזה פשוט. ומלבד כל זה ליכא קושיא כלל משום דבעי למינקט בסיפא פלוגתא דראב"י וחכמים אם יש חלל מחייבי עשה או לא נקט נמי רישא בהכי. אבל הדין דין אמת דכל היכא דקידושין תופסין אם עבר וכנסה אהנו מעשיו ונפטר מהקנס:

ואני מסתפק באונס יבמה לשוק ועבר וכנסה מהו כיון דבעניותנו צריכה גט מספק דלא ידעינן אם קידושין תופסין בה או לא. וא"ת דאין קידושין תופסין פשיטא דלא אהנו מעשיו כלל וחייב הוא בקנס וא"כ כיון דפשיטא דהיה חייב בודאי בקנס וספק אם בכניסה זו נפטר הוי כברי בחיובא וספק בחזרה דקי"ל דחייב. ומ"מ דעתי נוטה דפטור ואין כאן מקום להאריך. ודע שמדברי התוס' שם ד"ה שאינו יש להוכיח דאפי' שכנס אשה שאין לה כתובה נפטר מהקנס שכתבו וז"ל ועוד נראה דהא דאמר רב מוציא בגט היינו מדרבנן ולהכי נקט פלוגתא דראב"י כו'. וכוונתם היא דכיון שהיא מדרבנן אין לה כתובה דומיא דשניות וכבר עמדנו בדברי התוספות הללו. (א"ה יתבאר לקמן בפירקין ובפי"ח מהלכות איסורי ביאה דין ב' יע"ש) ומ"מ למדנו דבכל גווני אהנו מעשיו ומיפטר מקנסא: **ואם רצה וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות.** כעת לא מצאתי מקום לדין זה דלמה זה יכתוב לה כתובה כשאר הבתולות דהא בעולה היא ובעולה כתובתה מנה ואפילו מוכת עץ כתובתה מנה וכמ"ש רבינו לעיל בפי"א מהלכות

אישות דין ג' וכ"ש בעולה. שוב ראיתי להטא"ה סימן קע"ז סי"א שכתב ג"כ כדברי רבינו וז"ל כנס המפתה אינו נותן חמשים כסף אלא נותן לאביה בשת ופגם וכותב לה כתובה כשאר הבתולות ע"כ. ומרן ז"ל לא גילה לנו מהיכן למדו רבינו והטור דין זה. וראיתי לרבותינו בעלי התוספות ז"ל בפרק הבא על יבמתו (דף ס') עלה דההיא דאמרינן שאין משלם קנס במפותה שהקשו וז"ל וא"ת כיון דבעיא גט ואית לה כתובה כמו אלמנה לכ"ג דיש לה כתובה אע"ג דאסורה מה"ת וא"כ מאי נ"מ דאינו משלם קנס הרי יש לה כתובה ומה לי כתובה ומה לי קנס ותירצו דנ"מ אם מחלה הכתובה א"נ דאינו משלם מן העידית כדין קנס כו' ועוד דכתובת בעולה דרבנן ע"כ. ונראה דהתוס' לא פסיקא להו מילתא אם זו שהיא בעולת עצמו אם דינה כבתולה דכתובתה מאתים. דאי לא אמאי נדחקו לומר דנ"מ למחלה תיפוק ליה דאי משום כתובה אין לה אלא מנה. שוב ראיתי דע"כ דברי התוס' הללו צריכין ביאור שכתבו ועוד דכתובת בעולה דרבנן. דאף דנימא דכתובתה היא מה"ת מ"מ כיון שאין לה אלא מנה הא נ"מ טובא במה שאינו משלם קנס וראיתי להרב הנמוקי ז"ל שהקשה קושיא זו של התוס' וז"ל וא"ת מאי אהני ליה הא צריך למכתב לה כתובה כיון שנשאה י"ל דחמשים כסף הוו מאה דינרים דהיינו חמשים שקלים והשקלים האמורים בתורה סלעים הם דכל שקל האמור בתורה כפול היה וכתובת אנוסה ומפותה אינה אלא מנה דהא בעולה היא ועוד דאותו מנה אינו אלא מנה מדינה דהיינו שמינית שבמנה של תורה דהיינו י"ב דינרים וחצי כ"כ רבינו יהונתן ז"ל ע"כ:

והנראה דהתוס' ס"ל דחמשים כסף הוו מאה דינרים דהיינו כתובת אלמנה. ולא ס"ל דשקל האמור בתורה כפול היה. ולעולם דס"ל דכתובתה של מפותה אינו אלא מנה אלא דאפ"ה הוקשה להם דהן לו יהי דכתובתה מנה מ"מ הרי עולה כמו חמשים כסף וכיון דצריך ליתן גט ולפרוע כתובתה הרי משלם קנס דהיינו חמשים כסף. ותירצו דנ"מ להיכא דמחלה כתובתה וכו' ועוד דכתובת בעולה דרבנן. כלומר דכיון דהויא דרבנן הוי כסף מדינה וכדאיתא בפ"ק דקידושין (דף י"א) שעולה לחשבון שמינית שבמנה של תורה וכוונו בזה לתירוץ השני שכתב הרב הנמוקי. ולעולם דהתוס' הוה סבירא להו דכתובתה של זו אינה אלא מנה כשאר כל הבעולות. ודע דמ"ש ועוד דכתובת בעולה דרבנן אזלי לשיטתם שכתבו בפ"ק דכתובות (דף י' ובפרק האשה רבה דף פ"ט) דכתובת בתולה הויא מה"ת יע"ש:

עוד עלה בדעתי לומר פירוש אחר בדברי התוס' הללו ולומר שכוונתם הוא דכיון דכתובת בעולה דרבנן איצטריך לומר דאינו משלם קנס במפותה לדין תורה דלא היה

לה כתובה. ואל תתמה על זה שהרי כתבו תירוץ אחר ועוד נראה דהא דאמר רב מוציא בגט היינו מדרבנן כו'. וקשה דמה הועילו בתירוץ זה דהא סוף סוף צריך להוציאה בגט מדרבנן. אלא נראה דכונתם היא דנ"מ במאי דקאמר דאינו משלם קנס במפותה לדין תורה שלא היה חייב להוציאה. שוב ראיתי דפירוש זה אינו דדוחק גדול הוא לומר דהתנא בא לומר דאם נשא נשוי ונ"מ לדין תורה. אלא כוונתם הוא דכיון דאינו מוציא בגט אלא מדרבנן אין להם כתובה וכדאמרינן בפרק יש מותרות (דף פ"ה) דשניות אין להן כתובה משום דהוו דברי סופרים וד"ס אינן צריכין חיזוק וכמו שפסק רבינו לעיל בפכ"ד מהלכות אישות דין ד' יע"ש. ולפי זה אתי שפיר דקאמר דאם נשא נשוי ונ"מ שאינו משלם קנס דהא אין לה כתובה. ועיין בחידושי ספר המנהיר שכתב בפירוש דברי התוס' דברים שלא ניתנו ליכתב יע"ש. (*א"ה ועיין עוד מזה לקמן פי"ח מהא"ב דין ב' ופרק י"ז מהלכות הנז' דין ט"ו). ולפ"ז מ"ש ועוד דכתובת בעולה דרבנן פירושו הוא דכיון דהויא מדרבנן הוי כסף מדינה וכמו שכתבנו. העולה ממה שכתבנו הוא דלרבינו יהונתן והתוס' ז"ל כתובת המפותה היא מנה כשאר כל הבעולות:

וראיתי לרש"י ז"ל בפירוש החומש שכתב מהור ימהרנה לו יפסוק לה מהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה. והרמב"ן ז"ל טען עליו ואמר ואינו אמת שהמפתה אם ישאנה אינו נותן קנס ואם יגרשנה אחר נישואין אין לה עליו כלום מה"ת שהכתובה ד"ס היא. והרא"ם תמה על הרמב"ן ז"ל איך כתב ואינו אמת וכי לא ראה המחלוקת שנפלה בין התנאים על כתובת אשה אם היא מן התורה או מד"ס והרב פסק כמ"ד שהכתובה היא מן התורה ע"כ. ואני תמה על הרא"ם בזה דהא לא נחלקו אלא בכתובת בתולה אבל בכתובת בעולה לא נחלקו דפשיטא דכתובתה אינה אלא מדרבנן. ובפ"ק דכתובות אמרינן אלמנה דכתיבא באורייתא מאי איכא למימר אלמא דפשיטא להו דכתובת אלמנה לכ"ע לא הויא מה"ת וזה פשוט. והנראה אצלי דטענת הרמב"ן היא דאי אמרת בשלמא דאיכא שום כתובה מה"ת ניחא דהכא גזירת הכתוב היא שזה המפתה יכתוב לה כתובה כדין כל נושא בתולה מאחר שהיתה בתולה וקנס הוא שקנסה אותו תורה אלא אי אמרת דליכא מה"ת שום כתובה לשום אשה היכי קאמר הכתוב מהור ימהרנה לו דהא ליכא כתובה מה"ת כלל והרא"ם תירץ דרש"י סבר דכתובה מה"ת ובזה אתי שפיר שקנסו הכתוב שיכתוב לה כתובה ככתובת הבתולות. וכל זה ניחא לדעת רש"י שסובר דכתובה דאורייתא. אך לדעת רבינו דס"ל דכתובת אשה מד"ס וכמ"ש לעיל בפ"י מהלכות אישות דין ו' מנא ליה דכתובת מפותה היא מאתים ככתובת הבתולה. ואולי נאמר דאף למ"ד דכתובת אשה דרבנן דריש ליה לקרא כדדריש ליה רש"י ז"ל

ומצינו כיוצא בזה בעבד עברי דכתיב ויצאה אשתו עמו וכתב ויצאו בניו עמו ואמרינן בפ"ק דקידושין וכי מי הכניסם שיצאו ואמרו מכאן שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו. וכתבו הראשונים ז"ל דאע"ג דמדין תורה אין הבעל חייב במזונות אשתו ולא במזונות בנו מ"מ כיון דמנהג היה שהבעל היה זן את אשתו ואת בניו הכתוב חייב לאדון בכל מה שהיה נוהג העבד שהיה מפרנס את אשתו ואת בניו. ה"נ נימא נהי דליכא כתובה מן התורה מ"מ המנהג היה דכל הנושא בתולה היה כותב לה כתובה ולזה בא הכתוב גבי מפתה דאף שהיא בעולה שיכתוב לה כתובה כמו שהוא המנהג לכתוב לבתולות כיון שהיא בעולת עצמו. וע"כ קרא כי אתא לומר שיכתוב לה כתובה הוא שיכתוב לה כתובה כבתולות. דאי שיכתוב לה כתובה כמו שהיו נוהגין לכתוב לאלמנה לא איצטריך קרא וכי בשביל שהוא בעלה לא יכתוב לה כתובה. א"ו דקרא אתא לומר שיכתוב לה כתובה כמו שהיו נוהגין לכתוב לבתולות. והשתא רבינו ז"ל גמר מינה לדידן דאית לה לבתולה מאתים מתקנת חכמים המפותה יש ככתובת הבתולות:

ולפי פירוש זה אפשר דרש"י נמי אזיל בשיטת הראשונים ז"ל שפסקו דכתובת אשה היא מד"ס וא"ת דבפרק אלו נערות (דף ל"ט) אמרינן רבי יוסי בר' יהודה אומר יש לה כתובה מנה ורבנן לא פליגי עליה אלא דס"ל דיצא כסף קנסה בכתובתה משום דס"ל דלא תיקנו להו כתובה אבל אם היה לה כתובה היתה כתובתה מנה. וי"ל דהתם מיירי באונס ובאונס לא חייבו הכתוב כי אם בקנס דהא לא כתיב גביה האי לישנא דמהור ימהרנה לו אלא ולו תהיה לאשה ומש"ה אין כתובתה אלא מנה. אבל במפותה דכתיב בה מהור ימהרנה לו כתובתה מאתים. ונראה דיש להביא קצת ראיה לדברי רבינו הללו מההיא דתנן מה בין אונס למפתה האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא והקשו בגמרא לכשיוציא אשתו היא ופירש"י דבתמיה הוא וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא. משמע דאי ה"א דכבר היא אשתו הוה ניחא לישנא דמתניתין דקאמר האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא. ואי אמרת דכתובת מפותה היא מנה היכי קתני דמאי דאיכא בין אונס למפתה הוא דהאונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא והלא אינם שוין שזה נותן מנה וזה נותן חמשים סלעים. אבל אי אמרינן דכתובתה מאתים ניחא וס"ל כתירוץ קמא שכתבנו לעיל בשם הרב הנימוקי דחמשים שקלים הם מאה דינרים ומנה של קדש כפול היה נמצא שעולין החמשים שקלים כמאתים זוז דכתובת [הבתולה]. והשתא ניחא לישנא דמתניתין דקתני דמה שיש בין אונס למפתה הוא שזה נותן מיד וזה לכשיוציא אבל בענין התשלומין שוין הם בדינם. וא"ת אכתי אינן שוין בתשלומין שזה הוא כסף צורי וזה כסף מדינה וההפרש רב ביניהם. וי"ל דזה לא היה קשה לו לתלמודא דאפשר דהך מתניתין

רשב"ג היא דאית ליה בפרק בתרא דכתובות (דף ק"י) דכתובה אשה הויא דאורייתא וא"כ גם המאתים זוז הם כסף צורי ועולה לחשבון כסף חמשים שקלים. ואף דרבינו ס"ל דכתובת אשה הויא מדרבנן. מ"מ ס"ל דכי היכי דמפותה זו היא בעולה ואפ"ה אית לה כתובת בתולה מדאורייתא לדידן נמי אית לה מאתים כמו שאר הבתולות:

וראיתי בליקוטי מהר"ר בצלאל ז"ל עלה דההיא דלכשיוציא אשתו היא שכתב הראב"ד ז"ל פי' בניחותא כלומר לכשיוציא נמצאת אשתו מכבר ונפטר מקנסא שהוא חמשים שקל שהם מאתים זוז וכשהוא מוציאה אינו חייב לה אלא מנה דבעולה היא וכתובתה מנה ותמיה לי דא"כ הרי זה חוטא נשכר ועד שיבאו לו עדים יכנוס ואח"כ יגרש כדי להעמידה על מנה ע"כ. הנה מבואר בדבריו דס"ל דכתובת המפותה היא מנה כסברת רבי יהונתן והתוס' ולא ידעתי למה לא השיגו הראב"ד בזה:

הלכה ה

היתה אנוסה זו אסורה עליו וכו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"ג מהלכות עבדים דין ח') הנה מרן ז"ל כתב ע"ז וז"ל מ"ש חייבי עשה ניחא דשפיר איכא למימר דבכלל אינה ראויה לבא בקהל היא וכו' (עיין בכ"מ בד"ה ומ"ש רבינו אפי' מחייבי עשה וכו'):

וכתב ע"ז החכם השלם עמית בתורה כמה"ר אהרן ששון ז"ל וז"ל ואין ספק שאע"פ שהרב הביא ראיה לדברי הרמב"ם מדר"ש בן מנסיא דאסיקנא דכל חייבי עשה אין ראויה לקיימה לאו למימרא שהרמב"ם פסק בכוליה מילתא כר"ש בן מנסיא דהא ודאי ליתא דלר"ש בן מנסיא מלבד שאינו נושאה אינו חייב כלל בקנס ולתת חמשים כסף אלא פטור משום דדריש אימתי ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף היכא דולו תהיה לאשה כלומר שהיא אשה הראויה לו וכדאמרינן התם בהדיא אמתניתין דאלו נערות ולאפוקי מהאי תנא דתניא שמעון התימני אומר אשה שיש בה הויה ר"ש בן מנסיא אומר אשה הראויה לו והיינו שאינו משלם קנס כלל דדריש דתלוי קנס בהכי. אלא שהרב ז"ל מביא ראיה דהשתא לדידן דלא דרשינן דתלי קנס בנישואין אלא דמ"מ איצטריך קרא לגופיה לעיקר נישואין דלא מיחייב לנושאה אלא היכא דולו תהיה לאשה דהיינו אשה הראויה לו דיש בכלל מיעוט הכתוב ג"כ חייבי עשה כי היכי דדרשיה ר"ש בן מנסיא. אלא דבהא פליג עם רבנן דת"ק דריש ליה לגופיה ואיהו דריש ליה נמשך למה שלפניו. נמצא ודאי דבפי' הכתוב דולו תהיה לאשה שוים הם דילפינן מיניה. אך מה שיש לתמוה על הרב הוא בתירוצו שכתב דכיון שיש רמז לשניות בתורה אפשר שנמעט מהכתוב השניות ממיעוטא דולו תהיה לאשה דסוף סוף אינה ראויה לו דיש רמז איסור בתורה או שמלא תסור אסורה לו וממעטא מקרא דאינה בכלל ולו תהיה לאשה. דא"כ

מאי מקשה תלמודא בפרק אלו נערות עלה דההיא דתניא עריות ושניות לעריות אין להם לא קנס ולא פיתוי ואקשינן מאי עריות ומאי שניות לעריות אילימא עריות ממש שניות מד"ס כיון דמדאורייתא חזיין ליה אמאי אין להן קנס כו' ומאי קושיא הא כיון דאי הוו אסירן מן התורה הוה ניחא לן דאין להן קנס משום דהוה אמינא דדריש ולו תהיה לאשה [דקאי קרא] על הקנס וכדאיכא מאן דאמר הכי. א"כ מדלא חזיין ליה מד"ס לא תיקשי לך דמ"מ אימעיטו מולו תהיה לאשה כיון שיש להם רמז בתורה מושמרתם את משמרתי או מלא תסור וא"כ כיון דתלי קנס בהכי הרי אינה אשה הראויה לו ולפיכך אין לה קנס. וכ"ש כי אוקימנא בגמרא כר"ש בן מנסיא שכפי זה לא היה צורך כלל להוציא הברייתא ממשמעותה דהא ר"ש בן מנסיא דריש הכי בקנס גופיה וכיון דכפי האמת מולו תהיה לאשה ממעיט שניה לרשב"מ ממעיט מקנס דהא בהא תליא. והרי כל קושיית הגמרא לא היתה אלא דשפיר קרינן בה ולו תהיה לאשה וכדפירש רש"י ז"ל כיון דשניות חזיין ליה מדאורייתא קרינן בה ולו תהיה לאשה אמאי אין להן קנס בשלמא בעריות איכא למימר כשמעון התימני דלית ליה נער נערה הנערה אלא שניות קשיא. וא"כ הרי מוכיח דכל דוחק התלמוד דלא ממעיט מולו תהיה לאשה דאי הוה מימעיט שפיר הוה אתי כפשטה. והשתא לדעת הרב הא מהתם נמי ממעיט לענין נישואין ומה לי נישואין דרבנן ומה לי קנס לשמעון התימני ולר"ש בן מנסיא וזה מבואר. ואלמלא דברי הרב בכ"מ להרמב"ם לא קשה כולי האי שהייתי אומר דמאי דכתב היתה אנוסה זו אסורה עליו אפילו מחייבי עשה ואפילו שניה ה"ז לא ישאנה היינו מדרבנן דנהי דמדאורייתא מיחייב מיהא לנושאה דלא ממעיטא מולו תהיה לאשה שהרי ראויה לו היא אלא דבתר דמיעט קרא דבאסורה מה"ת לא ישאנה ראו חכמים להעמיד דבריהם על דברי תורה ולומר דהוי כאילו היתה אסורה מה"ת דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב (ועל) [ואל] תעשה והרמב"ם ז"ל ה"ק הואיל דבאסורות מה"ת מיהא האיסור עומד במקומו העמידו חכמים דבריהם במקום איסור שאם אפילו באיסורי תורה גזרה תורה שישאנה לא היה סברא שיעמידו חכמים ויחמירו בדבריהם יותר מד"ת ועם שהיה צד להקשות דמנ"ל הא להרמב"ם שיש כאן גזירת חכמים הפך דין התורה היינו אומרים דכיון דהמשנה אומרת או שאינה ראויה לבא וזהו מלשון המשנה והמשנה קא עסקא בתר דאית לן איסור שניות אף זו בכלל אינה ראויה שהרי בזמן המשנה או בזמננו אינה ראויה היא דהא איכא איסורא והכל נכלל בכלל אינה ראויה. ואע"ג דמתניתין מסיימא שאינה ראויה לבא בישראל ומשמע דאין להם ביאה בקהל ושניות לאו אסורות לבא בקהל הם. מ"מ ע"כ לאו דוקא שהרי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שאינן

פסולי קהל ועכ"ז לא ישאנה לדברי הכל אלא ע"כ שאינה ראויה לבא בישראל ר"ל דלרבותא נקטיה דאפי' שאינה ראויה לבא בישראל דהיינו ממזרת ונתינה דאין בה אלא ל"ת בלחוד ולא עשה והו"א אתי עשה ודחי ל"ת קמ"ל. ומ"מ למדנו כשאינה ראויה לבא ואפילו בישראל קאמר א"כ משאינה ראויה לבא ממעיט שניות ומשום דהוה ס"ד דחמירי שניות משום דאיסורי שאר מדאורייתא דאורייתא לא ישאנה כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אבל בדאורייתא דישראל אוקמוה אדיניה קמ"ל. ועוד דבין הכי ובין הכי פשיט שפיר הרמב"ם דבאינה ראויה לבא בישראל הא איכא ממזרת דרבנן ומימעטא וכי היכי דאורייתא בישראל לאו דוקא ה"נ בדרבנן בישראל לאו דוקא ומינה שמעינן לכל דרבנן דהיינו שניות. באופן שיפה כתב הרב ז"ל. אבל בדברי הרב ז"ל אין דרך לנטות לע"ד דנראה מפורש שכוונתו לפשוט דמולו תהיה לאשה מה"ת מימעיט שניות זהו תימה וכדפרישית והיה מקום ליישב בזה אף כדברי הרב בכ"מ על דרך תירוץ התוס' אבל אין כאן מקום להאריך. ומ"מ לדידי דברי הרמב"ם צדקו יחדיו דבין בחייבי עשה בין באיסורין מדרבנן לא ישאנה ויש לו סעד מהגמרא מפשט הברייתא השנוי בפרק הבא על יבמתו שאמרו אמר רב נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה פי' לכהונה גדולה משום כי אם בתולה מעמיו ואמרו מתיב רבא ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ופירש"י ולו תהיה לאשה במאנס נערה בתולה כתיב פרט לאלמנה מן האירוסין וזה המאנס כ"ג או גרושה או חלוצה הוא בכהן הדיוט ומקשה בגמרא היכי דמי אילימא כדרכה מאי איריא משום אלמנה תיפוק ליה משום בעולה אלא לאו שלא כדרכה ומשום אלמנה אין משום בעולה לא. ומשני הא ר"מ היא ורב דאמר כר"א. ופירש"י תיפוק לי דהו"ל בעולת עצמו ותניא לקמן אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא למדנו מזה ככל דברי הרמב"ם, האחד דאפילו חייבי עשה ממעיט שפיר מולו תהיה לאשה מה שהוצרך הרב ז"ל להוציא מכללא דסוף סוף שאינה ראויה לקיימה מתקריא ומההיא דר"ש בן מנסיא דאסיקנא דמיקרי שאינה ראוייה לקיימה ואין צורך לזה שהרי בעולה לכ"ג שהיא בעשה לבד ומפורש בברייתא שאינו נושאה דההיא בריייתא לענין נישואין מיירי כמ"ש התוספות שם בסוגיא ד"ה הא מני ר"מ היא הכא לאו מקנס ממעט להו אלא לענין שאין ראויה לקיימה כו' יע"ש. וזו היא הסוגיא שהוציא הרב משם הדין שכתב שם בסמוך כ"ג שאנס בתולה כו' ואם כנס יוציא בגט שלא כתב הרב ז"ל בכ"מ מאין לו זה. ונראה דס"ל דנפק ליה ממ"ש למעלה. ולדידי הדברים בהפך דההיא דלעיל נפקא ליה מהך דהכא שברייתא מפורשת היא והסוגיא ערוכה כמ"ש. וגם שיש לדקדק קצת כפי טעמו של הרב בכ"מ שכאן כתב ומסקינן

דאפילו חייבי עשה אינה ראויה לקיימה כו' דמשמע לכאורה דס"ל לר"ש בן מנסיא מאי דקאמר אשה שאינה ראוייה לקיימה היינו אפילו חייבי עשה ולקמן אמאי דכתב הרמב"ם היתה בתולה זו אסורה על האונס אם היתה אחת מחייבי כריתות או שהיתה מחייבי לאוין אם התרו בו לוקה ואינו משלם קנס ואם לא היתה שם התראה ה"ז משלם היתה מחייבי עשה או שניות בין התרו בו בין לא התרו בו משלם קנס שאין כאן מלקות. וכתב הרב בכ"מ ומ"ש היתה מחייבי עשה או שניות כו' שם ת"ר עריות ושניות לעריות אין להם קנס בשלמא עריות ניחא אלא שניות כיון דמדאורייתא חזיין אמאי אין להם קנס אלא עריות חייבי מיתת ב"ד שניות חייבי כריתות אבל חייבי לאוין יש להם קנס ומני שמעון התימני איכא דאמרי עריות חייבי מיתת ב"ד וחייבי כריתות שניות חייבי לאוין ומני ר"ש בן מנסיא. ופירש"י ר"ש בן מנסיא דאמר אשה הראויה לקיימה ופסק רבינו כל"ב דאמר שניות חייבי לאוין ומשמע דוקא חייבי לאוין אבל חייבי עשה לא משום דלישנא בתרא הוא ועוד דאתיא כר"י דאמר אין אדם לוקה ומשלם אבל חייבי עשה דלית בהו מלקות לא ע"כ. הרי לך שכתב מפורש דפסק כלישנא בתרא דאמר שניות ח"ל והיינו דאתיא כר"ש בן מנסיא דקאמר דאפ"ה משמע ליה דדוקא חייבי לאוין אבל חייבי עשה לא נמצא דכתב דשאינה ראויה לקיימה חייבי לאוין הוי אבל חייבי עשה ראויה לקיימה הוא ויש לה קנס והפך מ"ש. עם כי במחילת כ"ת אלף פעמים עירוב פרשיות כתוב שם במה שהרכיב דברי הרמב"ם עם ענין הברייתא וכתב שטעמו של הרמב"ם לפי שפסק הברייתא כפי הלשון השני דחייבי לאוין אין להן קנס ואין זה ענין לטעמו שכפי הלשון השני הברייתא פוטרת חייבי לאוין מקנס בכל אופן ואפילו לא התרו בו לפי שטעמה מולו תהיה לאשה אשה הראויה לו דוקא והרמב"ם אינו סובר כלל כסברא זו דס"ל כתנא דמתניתין דאיתרבי מנערה הנערה וא"כ אין לנו עסק אם רשב"מ פוטר אף בחייבי עשה או מחייב שאף שיפטור בחייבי עשה מן הקנס הוא משום דדריש ולו תהיה לאשה אשה הראויה לקיימה ואנן לא ס"ל כוותיה וכן אפי' היה פוסק כר"ש התימני מנ"ל דר"ש התימני לא פטר בחייבי לאוין משום דאין אדם לוקה ומשלם ולא חילק אלא שלא לדמותו לחייבי כריתות שפטור אפילו בלא התרו בו שאין אני קורא בו ולו תהיה לאשה. אלא מה שהיה לו לפשוט דברי הרמב"ם הוא ממ"ש ודאי בתירוצו השני דכל טעמא דחייבי כריתות וחייבי לאוין שיש צד שאינו משלם קנס הוא כשהתרו בו ומשום דאין אדם לוקה ומשלם והיכא דליכא מלקות בודאי קאי אדיניה דלא דרשינן ולו תהיה לאשה אקנס. עם שלע"ד גם באותו תירוץ אין לשונו מתחוור שכתב ועוד דאתיא כר"י כו' ומשמע ודאי דקאי אברייתא והוה נתינת טעם למה פסק כל"ב משום דלפי

זה ברייתא אתיא כר"י וא"כ כפי מרוצת הלשון משמע דעלה קאי ולא על עיקר דברי הרמב"ם שלא הוזכר שם כלל וזה אינו שאף כפי אותו הלשון ברייתא לא אתיא כר"י דטעמא דברייתא משום שאין אני קורא בה ולו תהיה לאשה ולפ"ז אף בלא התרו בו ולא כרבי יוחנן והתלמוד לא מצי לאוקומי הברייתא כמתניתין ומטעמא דרבי יוחנן משום דהא ודאי סתמא קאמר עריות ושניות אפילו דלא התרו בהם. ושמא היתה כוונת הרב בזה לומר דאפילו לרשב"מ דמחמיר ופוטר מן הקנס אף בלא התרו בחייבי עשה מודה וכ"ש לרבנן. אבל כל זה דוחק שלא היה צורך לזה כלל כמו שיראה המעיין וכדפרישית לעיל וזו משנה שאינה צריכה בפרט שיש לדחות דבחייבי עשה מחלק בין שוגג למזיד והשתא לא ידע האי סברא דבעשה ליכא לפלוגי בין התרו בין לא התרו שהרי אח"כ כתבו בדרך ועוד. אך כפי זה מיושב שכתב ופסק כלישנא בתרא ר"ל שתפס עיקר כן דאתיא כרשב"מ ואפ"ה לא פטר אלא בחייבי לאוין דוקא שאלמלא סבר כלישנא בתרא היה מקום לומר דלרשב"מ לא מחייב אפילו בחייבי עשה אבל השתא ש"מ הכי וזה הוא שתפס עיקר הפסק על לשונות הברייתא ולא לפסוק כרשב"מ סתם שהרי אין היות סתם הברייתא כמותו טעם לפסוק הלכה כן דלאו סתם מתניתין הוא אלא שרצה להסתייע ממנו דבעשה לכולהו תנאי חייב בקנס וכפי זה אפשר ליישב גם לשון ועוד דמעיקרא נמי הוה ידע דאין צד כלל בעשה לחלק בין שוגג למזיד אלא דהוה ס"ד דלא אתיא אלא כרבנן דלרשב"מ מטעמא אחרינא דהיינו מקרא בין שוגג בין מזיד אין בה משום קנס ולזה אמר דאינו דטעמא דולו תהיה לאשה מודה ר"ש דליתיה בחייבי עשה וא"כ אין צד לחלק בין שוגג למזיד ואח"כ כתב ועוד כלומר אפילו תימא דלא אתיא הך מלתא ככ"ע דר"ש בן מנסיא אפילו בחייבי עשה אמרה מ"מ כטעמא דרבי יוחנן אתיא דלא פטר בח"ל אלא מטעמא דאין אדם לוקה ומשלם אלמא בחייבי עשה ליתא כו' ור"ל ואפי' תיתי דלא כרשב"מ לית לן בה. וכפי זה ג"כ אפשר לתרץ גם מה שהקשינו לעיל דלעיל כתב דלר"ש אפילו בחייבי עשה הוי אינה ראויה לקיימה ולית לה קנס והשתא כלפי שהרב הרגיש כן כאן כתב מעיקרא דמיניה וביה אפשר לומר דאתי ככ"ע ודלר"ש בן מנסיא נמי דוקא בח"ל פטר וזהו כשלא נזכיר מה למעלה אף שנאמר שם טעם אחר וחזר וכתב ועוד ר"ל ואף שנאמר כדפרישית למעלה וכו' מ"מ אין דוחק דלא אתי כרשב"מ דאתי כרבי יוחנן כו' ומלבד כל זה יש לתרץ בין זו לזו דאי נמי אמרינן דרשב"מ כי אמר אשה שראויה לקיימה לא ממעט חייבי עשה כפי האמת אין להביא ראיה משם דלא מיקרו חייבי עשה שאין ראוי לקיימה דלפעמים מקרו הכי ולפעמים מקרו הכי אלא דגבי מלתיה דרשב"מ הכרח הברייתות דקאמר שניות ולא שלישיות הוכיח דאין נכנס בה

בכלל ועוד דרשב"מ ה"ק דכל אשה הראויה לקיימה נוהג דין קנס אבל בשאינה ראויה לקיימה איכא הכי ואיכא הכי. ומייתי ראיה מאותה הסברא דסברה בהכרח בחייבי עשה אין ראויה לקיימה דאם היתה ראויה לקיימה הרי כלל רשב"מ דכל ראויה לקיימה יש לה קנס. למדנו מזה דלדבריהם חייבי עשה שאינה ראויה מיקרי. אבל קצת תימה לזה שא"כ למ"ד דבחייבי עשה חייב נמי היכי אתי למעוטי רשב"מ מר"ש התימני כיון דע"כ לאו בכלהו קאמר אלא במקצתם ואף בזו יש ליישב ואין כאן מקום להאריך. ומ"מ למדנו מפורש מן הגמרא דחייבי עשה לענין לנושאה אמעיטו מולו תהיה לאשה דכיון דבעולה היא אינו חייב לנושאה. גם מ"ש לגבי שניות דלא ישאנה ומולו תהיה לאשה לא זז מדברי הברייתא שהברייתא אומרת פרט לאלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ואתה ידעת שהחלוצה לכהן הדיוט אינו אלא מד"ס וכמ"ש בפרק עשרה יוחסין דמאי דמפיק לה מואשה גרושה אסמכתא בעלמא היא ואפ"ה אינו חייב לנושאה. ואפשר דממעיטו מגופיה דקרא וא"כ מה נשתנו שניות לערות מחלוצה תרווייהו בחדא שיאטא שייטי ותרווייהו מדרבנן ואין בזה איסור חמור מזה בחלוצה מבשניות, ע"כ דברי הרב הנזכר ז"ל:

והנני חוזר על כל דברי הרב ז"ל. ראשונה במה שהקשה למרן מאותה סוגיא דפרק אלו נערות (דף ל"ו) שהקשו שניות מד"ס כיון דמדאורייתא חזיין ליה אמאי אין להם קנס ואי כדברי מרן מאי פריך כיון דאימעיטו שניות מקרא דולו תהיה לאשה לענין נישואין אימעיטו נמי לענין קנס דהא ברייתא זו סוברת דקנס תלוי בנישואין. ולדידי אחרי המחילה הא לא קשיא כלל דע"כ לא אמרינן דשניות אימעיטו מקרא דולו תהיה לאשה אלא אי דרשינן לקרא דולו תהיה דה"ק בראויה לקיימה הכתוב מדבר ומש"ה אמרינן דגם שניות נתמעטו משום דאינן ראויות לקיימן. אבל לשמעון התימני דדריש לקרא באשה שיש בה הויה פשיטא דשניות לא נתמעטו מן הכתוב דהא שניות תופסין בהן קידושין ואפילו ר"ע דאית ליה דבכל איסורי ביאה אין קידושין תופסין זולת קצת פרטים באיסורי ביאה של דבריהם כזו לא אמרה אדם מעולם שלא יהיו קידושין תופסין וזה פשוט. וסתמא דש"ס הוא דס"ל דברייתא הלזו דנקט עריות ופי' עריות הם המפורשים בפרשת אחרי מות ע"כ שמעון התימני היא דאי לא מאי איריא עריות אפילו שאר איסורי ביאה נמי. ומהר"ר בצלאל ז"ל בליקוטיו דקדק בסוגיא זו דמאי קאמר מאי עריות הא בעריות ליכא קושיא ולא הול"ל אלא מאי שניות. ותירץ דגם בעריות לא ניחא ליה משום דדחיקא ליה לאוקומי הברייתא כשמעון התימני אלא שזה הדוחק סובל אותו התלמוד אבל שניות ק"ל ודברי רש"י הם מוכיחים כמ"ש וז"ל אמאי אין להן קנס בשלמא בעריות

איכא למימר כשמעון התימני דלית ליה נער נערה הנערה אלא שניות קשיא ע"כ הרי לך מבואר דאם היה חלות לאוקומי הך ברייתא כרשב"מ לא הוה קשיא לן משניות. אך מדנקט עריות ע"כ שמעון התימני היא דדריש לקרא אשה שיש בה הויה ומש"ה נקט עריות והשתא קשיא ליה משניות דנהי דשניות משום לתא דעריות גזרו בהם מ"מ פשיטא דלא עדיפי מחייבי לאוין ונהי דחכמים אסרו השניות פשיטא שלא הפקיעו קידושיהן כיון דמה"ת חזיין ליה. ותירצו עריות חייבי מיתת ב"ד שניות חייבי כריתות והם שני סוגים דהא איכא מ"ד דאין ממזר כי אם מחייבי מיתת ב"ד ולזה בא שמעון התימני ואמר שאחד חייבי מיתת ב"ד או חייבי כריתות אין להן קנס משום דאין בהן הויה אבל חייבי לאוין יש להן קנס משום דיש בהן הויה ולא ס"ל כר"ע כדאיתא בפרק החולץ (דף מ"ט) וכ"ש שניות דיש להן קנס. ולאיכא דאמרי דמוקי ברייתא עריות חייבי מיתת ב"ד וחייבי כריתות שניות ח"ל רשב"מ היא ונקט הברייתא שני סוגים איסורי ביאה שאין בהן קידושין ואיסורי ביאה דקידושין תופסין בהן משום דדריש לקרא באשה הראויה לקיימה ה"ה נמי שניות דהא אינה ראויה לקיימה. וע"כ דמאי דאמרי' בגמרא שניות חייבי לאוין לאו דוקא דהא איכא חייבי עשה ולרשב"מ חייבי עשה אימעיטו מקנס וכדמוכח הסוגיא דר"פ אלו נערות (דף כ"ט) ד"ה וחד לאתויי חייבי לאוין דמחד ריבויא מרבינן ח"ל וחייבי עשה. ולפי זה הה"נ דשניות מד"ס אין להן קנס משום דאינו ראוי לקיימה. וכ"ת השתא דמוקמינן לברייתא כרשב"מ אימא דשניות הוי כפשוטו. הא ליתא דאי שניות הוי כפשוטו ע"כ מדנקט עריות שמעון התימני הוא דאי לא מאי איריא עריות דנקט וכדכתיבנא אבל השתא דאמרינן דפי' שניות הוא שניות להם ניחא דהברייתא כלל כל איסורי ביאה בין אותן שאין להן הויה ובין אותם שיש בהן הויה ומיעטה אותן מהקנס משום דבעינן ראויה לקיימה וא"כ כל איסורי ביאה שבעולם נתמעטו מן הקנס אחד ד"ת ואחד מד"ס. ולקמן בע"ה נכריח מסוגיית הגמרא דלרשב"מ באסורה מד"ס נמי ס"ל דאין לה קנס משום דאינה ראויה לקיימה:

עוד ראיתי להרב הנזכר שכתב ואלמלא דברי מרן להרמב"ם לא הוה קשיא כולי האי דמ"ש ואפילו שניה לא ישאנה היינו מדרבנן שהעמידו דבריהם על ד"ת דיש כח ביד ב"ד לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה כו'. והנראה מדבריו הוא דס"ל דכיון דתקנת חכמים הוא שרצו לבטל דבר מה"ת כדי לקיים גזירתם שאסרו השניות לענין קנס העמידו הדבר כפי דין תורה ולא פטרו אותו מן הקנס דבזה ליכא סיג לדבריהם. ומש"ה הוה קשה לסתמא דתלמודא דשניות אמאי אין להם קנס וס"ל דגם לרשב"מ שניות יש להם קנס ולדידי זה אינו וכמו שיתבאר לקמן. אך עכשיו אבוא לדקדק בעיקר דבריו דס"ל

שהוא גזירה דרבנן לקיים דבריהם מה יענה הרב באותה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות סוטה דין ט' וז"ל אם היתה אשתו אסורה עליו כו' אפילו שניה וכו' אינה שותה אלא תצא בלא כתובה ותהיה אסורה עליו והתם ליכא שום סייג לדבריהם אם תשתה מי סוטה והמדקדק שם בדברי רבינו יראה דמדינא קאמר דאינה שותה וכמ"ש שם בדין ח' כל איש שבא ביאה אסורה מימיו כו' ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו אין המים בודקין את אשתו. הרי מבואר דמשום איסור של דבריהם אזדא לה בדיקת המים אע"ג דמדין תורה זה האיש מנוקה הוא מעון. ואף הראב"ד ז"ל דפליג עליה לא פליג אלא בבא על ארוסתו בבית חמיו כמ"ש כל זה אצלנו בארוכה אבל בבא ביאה אסורה כגון שניות ודכוותייהו מודה לרבינו דאינה שותה ולפי דברי הרב לא ידעתי למה מנעו ממנה חכמים השתייה ולפי זה אסרוה לכהן משום ספק זונה והיא לא פשעה בדבר אלא שהבעל בא ביאה אסורה מד"ס וגזרו עליה שלא תשתה ותהיה אסורה לכהן משום ספק זונה ואין כאן לא משום גדר ולא משום סייג. ואף אליבא דר"ש דאית ליה דקרא דונקה האיש מעון לא מיעט אלא אם בא עליה אחר שנסתרה אבל משום שאר איסורי ביאה לית לן בה ומשקה אותה וכמו שהארכנו בזה (*א"ה תמצאנו פ"ב מהלכות סוטה דין ח' יע"ש) מ"מ מודה הרב דאם היתה אשתו אסורה עליו דאינה שותה משום דכתיב כי תשטה אשתו בראויה לאישות הכתוב מדבר וכמ"ש בר"פ ארוסה. ומהאי קרא נמי ממעטינן איסורין של דבריהם דהא קתני התם במתני' דחלוצה אינה שותה ומעוברת חבירו ומינקת חבירו והרובא שנשא עקרה וזקנה ואין לו אשה ובנים כולן אינן שותות ולא נוטלות כתובה וכדאיתא בסוטה (דף כ"ו) וכולם נתמעטו מדכתיב כי תשטה אשתו דבעינן ראויה לאישות ואלו כולן מה"ת ראויות לאישות ואפ"ה נתמעטו ואין כאן לא גדר ולא סייג ובס"פ משוח מלחמה תנן ר"י הגלילי אומר הירא ורך הלבב זה המתיירא מן העבירות שבידו ואמרינן בגמרא דאפילו עבירות דרבנן חוזר וכדאמר שח בין תפלה לתפלה חוזר עליה והתם מאי סייג איכא שפטרוהו חכמים מן המלחמה. ובתוספתא פ"ב דיבמות גרסינן אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הרי הן כאשתו כו' יורשה ואין מטמא לה כו' הרי דמשום איסור של דבריהם בטלו עשה של תורה דכתיב לה יטמא והתם ליכא משום סייג דהא כבר מתה וא"כ מה טעם מצאו חכמים לפוטרו מן המצוה כיון דדבר תורה היתה ראויה אליו ובשלמא הכא גבי אונס איכא למימר שרצו לקיים דבריהם שלא יעבור האונס על איסור של דבריהם והעמידו דבריהם אף במקום מצות עשה אבל הכא לא שייך כלל וכמבואר. וכ"ת האי דנקט חלוצה לאו דוקא אלא אשגרת לישן הוא ויש לנו כיוצא בזה בתלמוד וכמו שיתבאר לקמן הא ליתא דודאי חלוצה

דקתני הכא בדוקא היא דהא רישא דהך ברייתא הביאו אותה בפרק יש מותרות (דף פ"ה) לענין כתובה דרבי חלוצה קא קשיא ליה והא חליצה דרבנן ואית לה כתובה כו' מוכח בהדיא דס"ל דחלוצה לאו אשגרת לישן הוא אלא דוקא נשנית וכ"ת הא תניא התם בתוספתא שניות מד"ס כו' יורשה ומטמא לה הרי דלא העמידו חכמים דבריהם באיסור תורה לא קשיא משום דס"ל לתוספתא דמאי דקי"ל דאין הבעל מטמא לאשתו האסורה עליו הוא מדכתיב לא יטמא בעל בעמיו להחלו וכמו שפירש"י בפירוש התורה דכוונת הכתוב הוא לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל בה בעודה עמו. וס"ל לתוספתא דכיון דהכתוב למדנו זה באומרו להחלו לא מיעט הכתוב אלא היכא דשייך חלול וא"כ בכל איסורי ביאה שבתורה שייך חלול גבי כהן דאם היא מאיסורי כהונה הרי חללה ואם הוא באיסור השוה בכל הרי נעשית זונה בביאה ראשונה ושוב מתחללת בביאה שניה וכל זה הוא מבואר בדברי רבינו בפי"ח ובפי"ט מהלכות איסורי ביאה. ושם נתבאר שכהן שבא על החלוצה חללה אבל אם בא על אחד מהשניות לא עשה אותה זונה. נמצא דמשניות לא משכחת לה חלול ומש"ה ס"ל להאי תוספתא דלשניות מטמא לה משום דלא שייך בהו חלל אבל חלוצה אף שאין איסורה כי אם מדרבנן כיון דשייך בהו חלול אינו מטמא לה וממעטינן לה מקרא דכתיב להחלו. ואע"ג דמהסוגיא דר"פ האשה רבה (דף צ') מוכח דהא דאינו מטמא לאשתו פסולה לאו ממלת להחלו הוא אלא מסתירת הכתובים י"ל דהתוספתא סברה כפירש"י. אי נמי אפשר דגם תלמודא דידן מודה בזה דהשתא דאית לן מהכרח הפסוק דיש אשה שאינו מטמא לה דרשינן ליה לקרא כדכתב רש"י. וזהו שאמרו שם ואינו מטמא לאשתו פסולה ומאי איריא פסולה הול"ל לאשתו האסורה. אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלא מיעט הכתוב אלא היכא שהיא נפסלת ע"י ביאה ואין כאן מקום להאריך עוד בזה. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר בהלכות נדרים מאי דשקיל וטרי בסיפא דהאי תוספתא הנזכר יע"ש):

הנה נא מצינו בכמה מקומות שהחכמים העמידו דבריהם במקום תורה אף היכא דליכא לא משום סייג ולא משום גדר ובירורן של דברים הוא כמ"ש מרן ז"ל דכל היכא דהכתוב כתב סתם כגון הכא גבי אונס דכתיב ולו תהיה לאשה ובא למעט שאם אינו ראוי לקיימה אינה נושאה אין חילוק בזה בין אם יהיה האיסור דבר תורה או יהיה האיסור דרבנן דהכתוב הקפיד שאם אינה ראויה לקיימה שלא יקחנה וא"כ כל שאינו ראוי לקיימה אפילו מד"ס שפיר ממעטינן לה מקרא ולמ"ד דהקנס תלוי בנישואין ממעיט נמי מקנס וכמו שיתבאר. וכן גבי סוטה דרחמנא אמר ונקה האיש מעון ובא הפירוש המקובל לדעת רבינו שהכתוב בא למעט שאם בא אי זו ביאה אסורה מימיו שאין המים בודקין אין

חילוק בזה בין אם בא ביאה אסורה של תורה או מד"ס דאף אם בא ביאה אסורה מד"ס חשיב דאינו מנוקה מעון ולסברת רש"י דאית ליה דקרא דכי תשטה אשתו ממעט אשה שאינה ראויה לאישות מהאי קרא ממעטינן כל שאינה ראויה לאישות ואפילו מד"ס. וכן גבי מי האיש הירא דאית ליה לר"י הגלילי שפירוש הכתוב הוא מעבירות שבידו ממעטינן מקרא אפילו עבירות דרבנן. וכן גבי טומאת כהן דמיעט הכתוב דאם איכא חלול באשתו דאינו מטמא לה ממעטינן נמי חלוצה כיון דאיכא חלול אף שהיא מדרבנן. דכיון דרחמנא אמר לא תסור כולהו ממעטינן להו מקרא. ודע שיש לדקדק דבס"פ משוח מלחמה אמרי' דלרבי יוסי משום עבירה דרבנן לא היה חוזר דס"ל דמי האיש הירא הוא דוקא בעבירות דאורייתא וגבי אונס וסוטה לא מצינו מחלוקת בזה אם איסורין דרבנן נתמעטו מן הכתוב או לא ובמ"א הארכתי בזה יע"ש. (א"ה עיין פ"ב מהלכות סוטה דין ח' ד"ה ואפילו ובפ"ז מהלכות תרומות דין א'):

עוד ראיתי להרב הנזכר שכתב שדברי רבינו צדקו והביא אותה סוגיא דפרק הבא על יבמתו. וקודם כל דבר אומר שמה שהטריח עצמו לפשוט מסוגיא זו דאפילו חייבי עשה חשיבי אינה ראויה לקיימה לא ידעתי טורח זה למה. ועל מרן ג"כ אני תמה שהוצרך להביא ראיה על זה דלדידן דקי"ל דקידושין תופסין בחייבי לאוין מה הפרש יש בין חייבי לאוין לחייבי עשה. ובר"פ אלו נערות לא חילקו אלא אליבא דר"ע דאית ליה דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ודריש לקרא דולו תהיה לאשה שיש בה הויה בזה הוא שרצו לומר דיש הפרש בין חייבי לאוין לחייבי עשה. אבל לדידן דקי"ל דקידושין תופסין בחייבי לאוין פשיטא דאין חילוק בין חייבי לאוין לחייבי עשה. וכן למאן דדריש לקרא דולו תהיה לאשה באשה הראויה לקיימה פשיטא דאין חילוק בין חייבי לאוין לחייבי עשה. והנה התוס' בר"פ אלו נערות כתבו דלמ"ד קידושין תופסין בחייבי לאוין איצטריך חד ריבויא לחייבי עשה וחייבי לאוין ואידך ריבויא לחייבי כריתות ולמ"ד דאין קידושין תופסין איצטריך חד ריבויא לחייבי עשה ואידך ריבויא לחייבי כריתות וחייבי לאוין וכבר כתבנו דבריהם לעיל. ואדרבא היה עולה על הדעת דחייבי לאוין ישאנה וחייבי עשה לא ישאנה. שהרי בגמרא בפרק אלו נערות (דף מ') הקשו וניתי עשה ולידחי לא תעשה. וקושיא זו לא שייכא אלא בחייבי לאוין אבל בחייבי עשה לא שמענו שיבא עשה וידחה עשה. ואף להרשב"א ז"ל שכתב בחידושיו דגבי עשה דאיסורי ביאה כגון מצרי ואדומי כיון דלאו הבא מכלל עשה הוא קילי ואתי עשה ודחי אותם. וכן בעולה לכ"ג דאיכא טעמא אחרינא דהוי עשה שאינו שוה בכל ומש"ה אתי עשה ודחי אותו. מ"מ אף לפי סברא זו לא קילי מלאו וא"כ פשיטא דאין שום חילוק לדידן בין חייבי לאוין

לחייבי עשה:

גם מה שרצה להכריח הרב הנזכר מסוגיא זו דפרק הבע"י דגם באיסורין דרבנן לא ישאנה מדקתני חלוצה והחלוצה איסורה מד"ס. לדידי לא מכרעא ראיה זו לפי שמצינו במקומות רבים דקתני חלוצה והוי אשגרת לישן ובר"פ אלו הן הלוקין תנן חלוצה לכהן הדיוט וכתבו התוספות שם דהוי אשגרת לישן דהא ליכא מלקות בחלוצה ובס"פ משוח מלחמה תנן רבי יוסי אומר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ומבואר שם בגמרא דאליבא דרבי יוסי על עבירות דרבנן לא היה חוזר מעורכי המלחמה. והר"ן בפרק בני העיר עלה דההיא דאמרינן דרחוב יש בה קדושה הואיל ומתקבצים שם בתעניות ובמעמדות כתב דמעמדות אשגרת לישן הוא דהא במעמדות לא היו מתקבצים לרחוב דומיא דחלוצה דאיכא דוכתי דתני לה אגב גרושה ע"כ ומרן ז"ל בב"י א"ה סי' קי"ו עלה דההיא דאמרינן בפרק יש מותרות דגרושה וחלוצה לכהן הדיוט דיש להן כתובה כתב דחלוצה הוי אשגרת לישן דכיון דאיסורה דרבנן אין לה כתובה דומיא דשניות יע"ש (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ה מהלכות שגגות דין ה' יע"ש). הנה הוכחנו מכמה מקומות דלפעמים שונה התנא חלוצה ואין הדין כן בחליצה. וא"כ אין להוכיח מההיא דפרק הבע"י דבאיסורין דרבנן לא ישאנה דאפשר דמאי דתני התם חלוצה לאו דוקא וכדכתיבנא:

ולדידי מה שהכריחו לרבינו ז"ל לומר דאפילו באיסורים דרבנן לא ישאנה הוא מההיא דאמרינן בר"פ אלו נערות מאי איכא בין שמעון התימני לרשב"מ ותירצו ממזרת ונתינה איכא בינייהו. והדבר מבואר דלדעת רבינו איסור הנתינה הוא מדרבנן וכמ"ש בהלכות איסורי ביאה ואפ"ה אמרינן דלר"ש בן מנסיא דדריש לקרא דולו תהיה לאשה בראויה לקיימה אימעיטא הנתינה משום דאינה ראויה לקיימה ושמעינן נמי מינה דכי היכי דאימעיטא מנישואין אימעיטא נמי מקנס לדידיה דס"ל דקנס תלוי בנישואין דהא התם בקנס קא מיירי שמעון התימני ור"ש בן מנסיא ואמרינן דלרשב"מ האונס את הנתינה פטור מקנס משום דלא קרינן בה ולו תהיה לאשה ולדידי ראיה זו היא ראיה שאין עליה תשובה לדעת הסוברים דאיסור הנתינה הוא מד"ס. וכ"ת א"כ מה הקשו בגמרא לר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין מאי בינייהו ונדחקו בזה הרבה ולא מצאו אלא בעולה לכ"ג. ומאי דוחקיה אימא דאיכא בינייהו נתינה דהא פשיטא דאף ר"ע מודה דקידושין תופסין באיסורי ביאה דרבנן. הא לא קשיא כלל משום דהתם בקרא פליגי דשמעון התימני אמר דקרא דולו תהיה לאשה אתא למעט אשה שאין לו בה הויה ורשב"מ קאמר דאתא למעט אשה שאינה ראויה לקיימה אלמא בכוונת הכתוב

פליגי ואיכא נפקותא דבר תורה בינייהו. ולעולם דלקושטא דמלתא דאמרינן דאיכא בינייהו בעולה לכ"ג איכא בינייהו נמי איסורי ביאה דרבנן כי היכי דלפי הס"ד דממזרת איכא בינייהו אמרו נתינה נמי איכא בינייהו. ה"נ לפי המסקנא דאין שום חילוק בדבר וכמבואר וכ"ת הרי התוס' במתני' דר"פ אלו נערות הקשו לרש"י שפי' דאיסור הנתינה הוא מד"ס מסוגיא זו דקאמר ממזרת ונתינה איכא בינייהו אלמא דס"ל דאיסורי ביאה מד"ס חשיבי ראויה לקיימה. הא לא קשיא כלל ואדרבה מדברי התוספות הללו יש להוכיח ככל אשר כתבנו דהתוס' מודים דאיסורי ביאה מד"ס לא חשיבי ראויה לקיימה ומימעטו מקרא שהרי כשהקשו לרש"י כתבו והתם בקראי פליגי כו' אלמא דמצד הדין ליכא קושיא לרש"י. אך מה שהוקשה להם הוא דמשמע דבקרא פליגי ולרשב"מ מיעט הכתוב הנתינה ולשמעון התימני לא נתמעטה הנתינה. ולרש"י לא קשיא ליה מהך דאי לא הוה קאמר תלמודא כי אם איכא בינייהו נתינה פשיטא דהוה קשה לרש"י טובא דה"ק תלמודא דלר"ש בן מנסיא מיעט הכתוב הנתינה כיון דאיסורה מדרבנן אבל כיון דאמרינן איכא בינייהו ממזרת קאמר נמי דלקושטא דמלתא איכא בינייהו נמי נתינה דלשמעון התימני יש לה קנס משום דיש לו בה הויה ולרשב"מ אין לה קנס משום דאינה ראויה לקיימה:

וראיתי בליקוטי מהר"ר בצלאל עלה דההיא דאמרינן בפרק אלו נערות אלא שניות כיון דמדאורייתא חזיין ליה אמאי אין להם קנס כו'. שהקשה מסוגיא זו דאמרינן ממזרת ונתינה איכא בינייהו דאלמא אף איסורי ביאה מד"ס אין להם קנס. ונדחק הרבה בזה וחילק בין איסור השניות שהם משום גדר וסייג לעריות ובין איסור הנתינה אף שכולם אין איסורם אלא מד"ס. ולא מצאתי לא טעם ולא ריח בחילוק זה. ועיקר הקושיא שהקשה אחר המחילה לא דקדק יפה שמה שהקשו אלא שניות כו' הוא משום דהוה ס"ד דאותה ברייתא דקתני עריות ושניות לעריות אין להם קנס שמעון התימני היא וכמו שכתבנו בתחילת דברינו ולשמעון התימני דדריש אשה שיש לו בה הויה פשיטא דשניות יש לו בהן הויה ויש להן קנס ומאי דאמרינן דנתינה אין לה קנס הוא אליבא דרשב"מ וזה פשוט:

והנני יוצא לידון בדבר חדש שכפי הנראה מדברי מרן ז"ל הוא דלשמעון התימני דדריש לקרא דולו תהיה לאשה באשה שיש לו בה הויה נפקא מינה דכל אשה שיש לו בה הויה אף שאינה ראויה לקיימה הרי זה נושאה וכן נראה ממרוצת דברי החכם השלם הנזכר והנה לדבריהם שמעון התימני דפליג עליה דר"ע וסבירא ליה דדוקא חייבי כריתות אין קידושין תופסין בהם אבל שאר איסורי ביאה קידושין תופסין בהם וכדאיתא בס"פ

החולץ. נמצא שהאונס אחת מאיסורי ביאה זולת חייבי כריתות ה"ז נושאה. ולבבי לא כן יחשוב דאם איתא להאי מילתא לא אשתמיט בשום דוכתא לאשמועינן חדוש גדול כזה דלשמעון התימני הכתוב מתיר אסורי"ם גבי אונס. והנראה אצלי דלכ"ע כל שהיא אסורה אצלו אינו נושאה ולאו מיתורא דקרא דלהא לא איצטריך קרא דמהיכא תיתי שישא אשה האסורה לו אי משום דאתי עשה ודחי לא תעשה הא אמרינן בפרק אלו נערות דשאני עשה זה דאילו אמרה לא בעינא ליה לא כייפינן לה ופירשו הרשב"א והריטב"א ז"ל בחידושיהם דעשה זה כיון דתלוי בדעתה קיל ולא דחי שום איסור דלא מצינו דעשה דחי אלא עשה דאלים דאינו תלוי בדעת שום אדם אלא בהורמנא דמלכא אבל זה דתלוי בדעתה קיל ולא דחי שום איסור. אלא דס"ל לר"ש בן מנסיא ולשמעון התימני דקרא דולו תהיה אתא לקנס. דלר"ש בן מנסיא אתא לומר דכל שאינו נושאה אינו משלם קנס ולשמעון התימני דוקא אשה שאין לו בה הויה אינו משלם קנס אבל כל שיש לו בה הויה אף שאינו נושאה משלם קנס. הכלל העולה דלענין נישואין בטלה מחלוקת דלדברי הכל כל שאסורה לו ואפילו מד"ס אינו נושאה וכדכתיבנא:

הלכה ז

מתה גרושתו קודם שיחזירנה כו' ה"ז לוקה. (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פי"ח מהלכות פסולי המוקדשין דין ט' ועיין מ"ש פי"ו מהלכות סנהדרין דין ד'):

הלכה ט

ואם נתפתתה אין לה קנס. (א"ה כתב מרן זה פשוט כו' ועיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ב מהלכות אלו דין י"ג יע"ש. ובעיקר הדין דשוטה וחרשת אין להן קנס עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פי"א מהלכות אישות דין ח' ד"ה ולענין קנס דעת הרז"ה כו'):

הלכה יב

היתה מחייבי עשה או שניה וכיוצא בהן שאסורה מד"ס כו'. הנה מרן ז"ל הביא על זה סוגיא דעריות ושניות לעריות ומאי דאתמר עלה בגמרא. וראיתי להחכם השלם הנזכר שתמה על דברי מרן ז"ל ובזה הדין עמו ובאמת שדברי מרן מתמיהין הם וזה לי ימים שתמהתי עליהם דאין שום שייכות כלל ועיקר לדברי רבינו עם אותה הסוגיא דהתם קיימינן אליבא דר"ש בן מנסיא ושמעון התימני דס"ל דקנס תלוי בנישואין אלא דמר לא מיעט אלא אשה שאין לו בה הויה ומר מיעט אף אשה שיש לו בה הויה כל שאינה ראויה לקיימה ולדידן אפילו אשה שאין לו בה הויה כגון חייבי כריתות משלם קנס ולא אמרינן דאינו משלם קנס אלא היכא דהתרו בו דכיון דחייבי מלקות קי"ל דאין אדם לוקה ומשלם וכסברת רבי יוחנן. ולפי זה פשיטא דחייבי עשה ואיסורי ביאה מד"ס

כיון דליכא מלקות פשיטא דמשלם קנס. גם מה שנראה מדברי מרן דס"ל דלרשב"מ חייבי עשה משלם קנס תמהני איך יצאו דברים האלו מפה קדוש דכיון דאיהו דריש ליה לקרא באשה הראויה לקיימה איך יעלה על הדעת דחייבי עשה דישלם קנס והלא אינה ראויה לקיימה. ומלבד דהדברים מצד עצמן הם פשוטים הסוגיא דפרק אלו נערות דקאמר דאיכא בין שמעון התימני לר"ש בן מנסיא חייבי עשה מוכחת בהדיא דלר"ש בן מנסיא חייבי עשה אינו משלם קנס. וגם ראיתי את הלחץ אשר נלחץ החכם השלם הנזכר ליישב דברי מרן ז"ל ולא נכנסו דבריו באזני. ולבי אומר לי שאין אלו דברי מרן אלא דברי איזה תלמיד הם וחס ליה למרן המלמדנו להועיל שיכתוב דברים כאלו:

פרק ב

הלכה ח

באו עליה שנים אחד כדרכה כו'. כתב הריטב"א בחידושיו לקידושין עלה דההיא דאמרינן א"ר זירא מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ששאלו חכמי צרפת ז"ל לגבי אונס דקי"ל דשותה בעציצו הי מינייהו כופין לשתות בעציצו ויש שהשיבו שהראשון שותה בעציצו כיון שהוא נתחייב לשתות בתחילה ומורי נר"ו בשם רבו אמר שאין שאלה זו כלום דקי"ל התם בפרק נערה דבדידה תלה רחמנא ואי איהי לא בעיא ליה הרשות בידה וכיון שכן הכא שהם עשרה הרשות בידה שלא לרצות באחד מהם או לומר לזה אני רוצה ולזה איני רוצה ושפתים ישק משיב דברים נכוחים ע"כ. וכ"כ הר"ן ס"פ אלו נערות והביא דברי הירושלמי דקאמר ביררה אחד מהם נפטרו כולם מלא תעשה אמרה אי אפשי בוררת וחוזרת ובוררת יע"ש:

הלכה יג

אמרה לו אנסת אותי כו'. (*א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"א מהלכות אלו דין ב' יע"ש): **ומשלם בשת ופגם שהרי הודה במקצת הטענה**. בהשגות כתוב אין כאן שבועה לפי שאין כאן תובע כו' ואם מיירי ביתומה אין כאן מודה מקצת כלל כו' וכתב על זה מרן ז"ל איני יודע איך כתב כן שהרי היא תובעתו בשת ופגם וצער והוא מודה בבשת ופגם וכופר בצער. גם אני תמיה ואיני יודע איך כתב מוהריק"א כן שהרי כל שבשתה ופגמה לעצמה אם פתה אותה פטור מכלום שהרי מדעתה עבד ומחלה ודוקא במה שזיכתה תורה לאב לא מצי מחלה אבל בשלה אין לה עליו כלום ולכך לא מיתוקמא ליה להראב"ד לאוקומי דברי רבינו ביתומה שהיא תובעת לעצמה ובעל דברים הוי לענין מודה מקצת שהרי לא הודה לה כלל. ומוהריק"א עצמו כתב לעיל בפ"א על מ"ש רבינו

ואם נתפתתה אין לה קנס כתב עליו זה פשוט דמאחר שקנסה לעצמה כיון שנתרצית ונתפתתה הרי כבר מחלה. ואפשר לומר דסובר הרב דקטנה שנתפתית לא מחלה דקטן לאו בר מחילה הוא ודוקא גבי נערה דחשיבא גדולה הוא דאמרינן דאם הוא שלה וכגון שנתארסה ונתגרשה וכיוצא בזה הוא דמחלה ומפני שהראב"ד סתם דבריו ואי מיירי ביתומה דמשמע בין בקטנה בין בגדולה כתב עליו כן. אלא שלשון הרב סתום לפי זה כי לא פורש. וגם לענין דינא גבי פיתוי קטנה במקום שהוא שלה צריכים אנו למודעי. (*א"ה עיין תוספת כתובות דף מ"ב ע"א ד"ה לאביה נמי פשיטא דמוכח מדבריהם דאפילו במקום שהוא שלה אינה בת מחילה ע"ש ודו"ק ולענין קושית המ"ל נלע"ד כוונת הכ"מ דנוכל לומר דמיירי ביתומה בשעת תביעה ובשעת פיתוי היה לה אב ואותה שעה לא מצי מחלה וכשמת האב תובעת לעצמה מיהו לפי מה שפירש המ"ל כוונת הראב"ד בהלכה ט"ו ע"ש מצינן למימר דהראב"ד לשיטתו דפליג שם גם ע"ז אבל הכ"מ שלא פי' שם כוונת הראב"ד כהגאון בעל מ"ל ע"ש א"כ מקשה כאן שפיר דנוכל לפרש ביתומה בשעת תביעה ובשעת פיתוי היה לה אב ושפיר הוה מודה במקצת כנ"ל ברור כוונת הכ"מ ע"כ): (*א"ה עיין בכ"מ שכתב בשם הראב"ד דצער לעצמה וכ"כ הטור. ועיין בפרק אלו נערות (דף ל"ט:) דאמרינן משל דמפותה למה"ד לאדם שאמר לחבירו קרע שיראין שלי והפטר ופריך שלי דאבוה נינהו ופירש"י דאבוה הוא דהא כל שבח נעורים ילפינן לקמן לאביה משמע מדבריו דמבנעוריה בית אביה יליף לה וק"ל דהא דחינן ילפותא זו שם (דף מ':) וכיוצא בזה הקשו התוס' על רש"י בפרק החובל (דף פ"ז.) ד"ה כיון. ולפי המסקנא טעמא משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין וכ"כ הראב"ד פ"ד מהלכות חובל ומזיק דין י"ד. ומ"מ מסוגיא זו קשיא להראב"ד ודוק. ומה שהקשה עליו מרן ממתני' דקתני והצער בתפוסה אין זה הכרח כ"כ דקאי לאביה כפירש"י ויכול הראב"ד לפרש דקאי לדידה ויש פנים לזה מדפריך עלה בגמרא מאי קמ"ל תנינא המפתה כו' ואמאי לא משני צער בתפוסה איצטריכא ליה דלאביה דלא הוה ילפינן לה ממפותה אלא ודאי מקום יש לומר דפשיטא ליה להש"ס דמתניתין דקתני והצער בתפוסה היינו לדידה):

הלכה יד

ואם אין לה אב הרי הן של עצמה. פי' דוקא באונס אבל מפותה אין לה כלום שכבר מחלה דע"כ אין לה אב שכתב רבינו היינו כשנתפתתה דאם בשעה תביעה קאמר היינו בבא דבסמוך:

הלכה טו

מפותה או אנוסה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל הג' במפותה וכו'. וכתב על זה מרן ז"ל ושותא דמרן לא ידענא שהרי משנה שלימה היא וכו'. ונראה שכוונת הראב"ד ז"ל להשיג על רבינו הוא לפי שהוא סובר כדעת הר"ן שכתב עלה דמתני' דעמדה בדין כו' דדוקא גבי קנס הוא דאמרינן דזכה האב דוקא בשעת העמדה בדין ואם מת או בגרה לעצמה אבל בשת ופגם ממון גמור הוא ולעולם הרי הוא של אב בין עמדה בין לא עמדה ואם מת האב הרי הן של אחים הלכך כתב השלשה במפותה למה שלה תינח קנס אבל בשת ופגם למה הוא שלה של אחים הוא. אלא דקשיא לי אם זאת היא כוונת השגתו למה תלה הדבר במפותה דבאנוסה נמי שייך גבה בשת ופגם. ומתוך זה נראה לפרש באופן אחר וזה שכתב הר"ן ז"ל במתניתין דאיכא מ"ד דלא אמרינן דאם מת האב הרי היא לעצמה אלא באנוסה אבל במפותה לא פי' דכיון דמפותה ודאי מחלה אלא דבמה שזיכתה התורה לאב לא מציא איהי למחול ממון אביה שהרי היא ברשותו וכל שלא עמדה בדין בחיי אביה איגלאי מילתא דממון דידה הוא והרי מחלה בשלה וזהו נמי דעת הראב"ד דכתב השלשה במפותה למה שלה וכי יורשת אביה היא שנאמר דזכתה בממון אביה עכשיו והלא מעולם לא זכה אביה ואיגלאי מלתא דשלה הוא והרי מחלה דמדעתה עבדה וזה מדוקדק בדבריו יותר מהראשון ודוק. ונפלאתי על מהריק"א שלא השגיח בדבריו בעין יפה וכתב עליו שנעלם ממנו משנה ערוכה:

הלכה יז

והמכין בתו לכך וכו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר בספר דרשותיו דרך מצותיך ח"ב דף ס"ד): לפיכך אמרו חכמים. *(א"ה עיין לעיל פ"א מהלכות אלו דין ג' מ"ש הרב המחבר ז"ל):

פרק ג

הלכה ב

והמוציא שם רע על הקטנה כו' נערה מלא דבר הכתוב. (*א"ה עיין מה שהקשה מרן בכ"מ דלמה תפס רבינו דברי ר"ל כהוייתם ולא היה לו לתת טעם אלא משום דכתיב וסקלוה וקטנה לאו בת עונשין. והנה אהא דפריך בגמרא טעמא דכתיב נערה הא לאו הכי וכו' כתבו התוס' דהוקשה לר"י דמה בכך אם קרא איירי בבת עונשין כו'. ובסוף דבריהם כתבו וז"ל אבל אין לומר דמסתבר ליה דדוקא בבת עונשין מיחייב משום שבא להורגה דבפ"ק דסנהדרין כו' משמע דלאו משום דקא גרים לה קטלא מיחייב ע"כ. וקשיא לי

דאמאי הוצרכו התוס' לדחות תירוץ זה ממשמעות סוגיא דסנהדרין והלא דבר זה לימוד ערוך הוא בידינו בפ"ג דערכין (דף ט"ו) ואהא דתנן התם נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה דפריך בגמרא ממאי דילמא משום דקא גרים לה קטלא דכתיב ואם אמת היה הדבר כו' אמר רבא אמר קרא כי הוציא ש"ר על ש"ר שהוציא ע"כ. איברא כי לא על התוס' בלבד תלונותי דגם לרב אדא בר אהבה תקשה דלפי המסקנא משמע דטעמא דמוציא ש"ר פטור משום דאינה בת עונשין כמ"ש רש"י בגמרא (דף ע"ד:) ולפום סוגיא דערכין דחיוב הקנס הוא על מה שהוציא ש"ר מה לי קטנה מה לי גדולה והיל"ל דטעמא משום דנערה מלא דיבר הכתוב לאפוקי קטנה דאי לאו נערה מלא הו"א דאף קטנה במשמע מדכתיב כי הוציא ש"ר על ש"ר שהוציא דהאומר בפיו חמור מן העושה מעשה. ומתוך כך נלע"ד דתפס הרמב"ם סוגיא דערכין לעיקר מש"ה הוצרך לומר דטעמא משום דכתיב נערה מלא ודוק):

הלכה ט

קידש נערה וגירשה כו'. בפרק נערה (דף מו) בעי רב אשי הוציא שם רע על נישואין [הראשונים] מהו על נישואי אחיו מהו פשוט מיהא חדא דתני רבי יונה את בתי נתתי לאיש הזה ולא ליבם ובעיא קמייתא דלא איפשיטא פסקה רבינו לקולא כ"כ מרן ז"ל. ועדיין הדבר קשה אצלי ממה שסיים רבינו וכל הפטור אם רצה לגרש יגרש דס"ל דלא הזהיר הכתוב שלא יוכל לשלחה אלא היכא דחייב קנס ומלקות אך היכא דליכא חיוב קנס ומלקות אם רצה לגרש יגרש. ולפי זה היכא דהוי ספיקא דדינא כגון הוציא שם רע על נישואין הראשונים נהי דמילקא לא לקי מספק דהא מלקות במקום מיתה עומדת וכי היכי דאינו נהרג על הספק הכי נמי אינו לוקה וכן קנס אינו משלם דספיקא דממונא לקולא. אבל לגרש איך יכול לגרשה והלא ספיקא דאורייתא הוא ופשיטא דאזלינן לחומרא וצ"ע: סליקו הלכות נערה בתולה